

Pozycja rynkowa Akademii Bydgoskiej w latach 1995/96-2003/04

Market position University of Bydgoszcz
in 1995/96-2003/04

Słowa kluczowe: studenci, rynek kształcenia wyższego, Akademia Bydgoska

Key words: Students, Market of University Education, University of Bydgoszcz

ABSTRAKT. Artykuł zawiera empiryczną analizę badań prowadzonych nad rynkiem kształcenia wyższego na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego. Dane zebrane w Akademii Bydgoskiej wskazują jednocześnie, że Uczelnia zdominowała rynek edukacji wyższej w obszarze miasta Bydgoszczy, Inowrocławia oraz pozostałego obszaru dawnego województwa bydgoskiego. Jest to wstępna analiza danych.

Przemianom ustrojowym w Polsce po 1989 r. towarzyszy wzrost liczby studentów. Wiele dotychczasowych ośrodków akademickich zwiększyło liczbę studentów zarówno w uczelniach państwowych, jak i w nowo powstałych wyższych szkołach prywatnych. Powstały też i nadal powstają w mniejszych miastach kraju nowe szkoły wyższe, kształcące zazwyczaj na poziomie licencjackim, zarówno państwowe (filie lub kolegia zamiejscowe oraz wyższe szkoły zawodowe), jak i prywatne. Trend ten obserwuje się wyraźnie w kształceniu na poziomie akademickim w województwie kujawsko-pomorskim. Tradycyjne ośrodki akademickie w Toruniu i Bydgoszczy zwiększyły po 1989 roku ponad dwukrotnie liczbę studentów. W procesie tego wzrostu uczestniczą głównie uczelnie państwowe, jednak w miarę upływu lat, dynamika rozwoju wyższego szkolnictwa prywatnego jest na tyle duża, że coraz wyraźniej staje się konkurencyjna, co w ostatnich latach przejawia się m. in. w ograniczeniu wzrostu liczby studentów w szkołach państwowych. Proces ten wyraźniej obserwuje się w Bydgoszczy aniżeli w Toruniu. Powstały również prywatne szkoły wyższe poza oboma wymienionymi ośrodkami akademickimi, z których najszybciej rozwija się ośrodek akademicki we Włocławku.

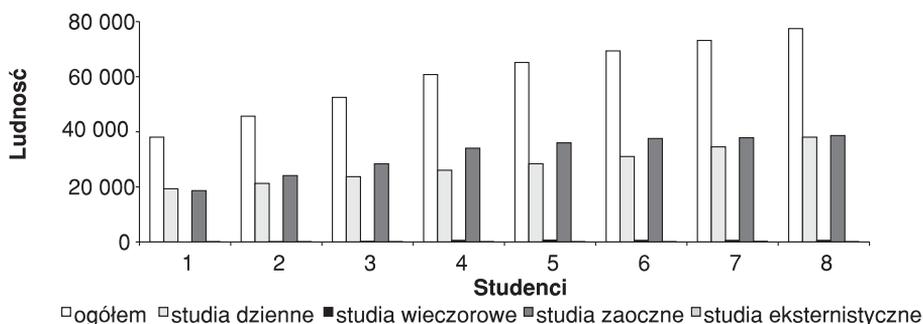
Celem tego opracowania jest analiza rozwoju i zasięgu przestrzennego rynku Akademii Bydgoskiej w latach 1995/96–2002/03 na tle rynku akademickiego województwa kujawsko-pomorskiego, w tym zwłaszcza Bydgoszczy, w rozumieniu geograficznym. W opracowaniu starano się porównać dynamikę wzrostu liczby studentów w Akademii Bydgoskiej z całym ośrodkiem akademickim Bydgoszczy oraz z pozostałymi ośrodkami akademickimi województwa, określić udział w rynku szkolnictwa wyższego Akademii Bydgoskiej w województwie i Bydgoszczy oraz zidentyfikować granice obszaru rynkowego Akademii Bydgoskiej w roku 2003/04. Materiały źródłowe pochodzą z oficjalnych danych statystycznych gromadzonych przez GUS z lat 1995/96–2002/03 oraz ze sprawozdań Komisji Egzaminacyjnej prowadzącej nabór na I rok studiów w Akademii Bydgoskiej w roku akademickim 2003/04.

W województwie kujawsko-pomorskim w okresie 1995/96–2002/03 podwojono liczbę studentów, z 38,1 tys. do 77,5 tys. (tab. 1). Funkcjonowały cztery formy studiów: dzienne (z udziałem 50,7% w 1995/96 r. i 49,2% w 2002/03 r.), zaoczne (z udziałem odpowiednio 48,9 i 49,9%), wieczorowe i eksternistyczne, przy czym udział studiów wieczorowych i eksternistycznych był znikomy (0,4% w 1995/96 r. i 0,9% w 2002/03 r.). O sile uczelnianych ośrodków akademickich województwa decydowały studia dzienne (38,1 tys. studentów w 2002/03 r.) i zaoczne (38,6 tys. w 2002/03 r.). Dynamika wzrostu liczby studentów na studiach dziennych w badanym okresie wyniosła 197,2% i była nieco niższa aniżeli na studiach

Tabela 1. Studenci szkół wyższych w województwie kujawsko-pomorskim w latach 1995/96–2002/03

Lata	Ogółem	W tym studia:			
		dzienne	wieczorowe	zaoczne	eksternistyczne
1995/96	38 077	19 315	44	18 626	92
1996/97	45 619	21 294	92	24 144	89
1997/98	52 441	23 720	175	28 415	131
1998/99	60 806	26 058	617	34 034	97
1999/00	65 206	28 439	685	35 995	87
2000/01	69 379	31 033	632	37 581	133
2001/02	73 177	34 562	617	37 838	160
2002/03	77 454	38 093	608	38 635	118

Źródło: *Rocznik statystyczny woj. kujawsko-pomorskiego*, US Bydgoszcz 2003, *Roczniki branżowe: Szkoły Wyższe i ich finanse w... (latach 1995–2003)*, GUS, Warszawa

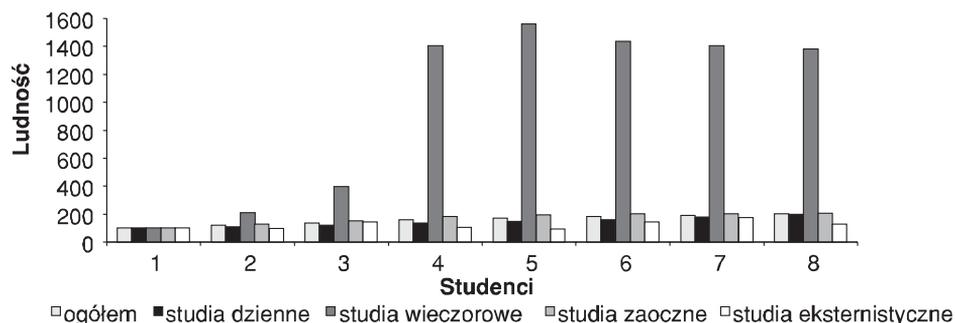

Wykres 1. Graficzne przedstawienie danych tabeli 1

Tabela 2. Dynamika wzrostu liczby studentów w województwie kujawsko-pomorskim w latach 1995-2003 (1995/96 = 100,0)

Lata	Ogółem	W tym studia:			
		dzienne	wieczorowe	zaoczne	eksternistyczne
1995/96	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
1996/97	119,8	110,2	209,0	129,6	96,7
1997/98	137,7	122,8	397,7	152,5	142,4
1998/99	159,7	134,9	1 402,3	182,7	105,4
1999/00	171,2	147,2	1 556,8	193,2	94,6
2000/01	182,2	160,7	1 436,4	201,8	144,6
2001/02	192,2	178,9	1 402,3	203,1	173,9
2002/03	203,4	197,2	1 381,8	207,4	128,3

Źródło: Obliczenia wykonane na podstawie tabeli 1

Wykres 2. Graficzne przedstawienie danych tabeli 2

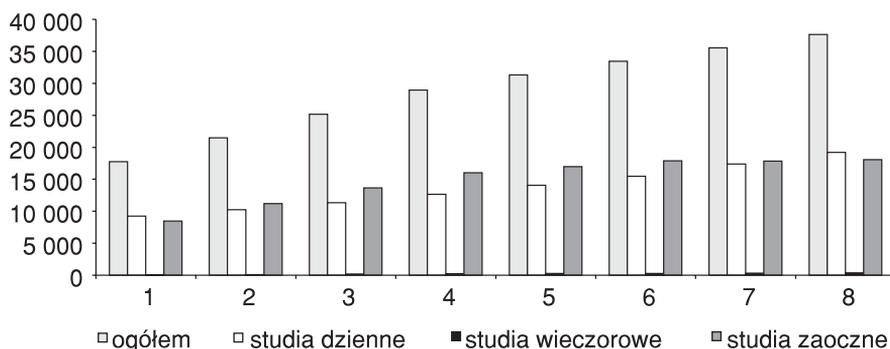
zaocznych, gdzie wzrost osiągnął wartość 207,4% (tab. 2). Studia wieczorowe, które skupiały małą liczbę studentów, wykazywały jednocześnie wysoką dynamikę wzrostu, aż 13-krotnie zwiększyły w latach 1995/96–2002/03 liczbę studentów. Natomiast studia eksternistyczne obejmowały już niewielką liczbę osób (rzędu 92–160) i miały niską dynamikę wzrostu, która za osiem badanych lat wyniosła 128,3%.

W ciągu ośmiu lat 1995/96–2002/03 akademicki ośrodek w Bydgoszczy zwiększył liczbę kształconych studentów z 17,7 tys. do 37,7 tys., tj. o 112,2%. Wzrost ten miał jednak tendencje do stopniowego wygasania (podobnie jak w całym województwie), w miarę upływu lat roczny przyrost liczby studentów zmalał z około 4 tysięcy do około 2 tysięcy (tab. 3). W uczelnianym

Tabela 3. Studenci szkół wyższych w Bydgoszczy w latach 1995/96–2002/03

Lata	Ogółem	W tym studia:			
		dienne	wieczorowe	zaoczne	eksternistyczne
1995/96	17 744	9 219	44	8 481	–
1996/97	21 488	10 221	92	11 175	–
1997/98	25 187	11 347	175	13 665	–
1998/99	28 925	12 630	248	16 037	–
1999/00	31 317	14 063	285	16 969	–
2000/01	33 448	15 478	272	17 898	–
2001/02	35 531	17 406	303	17 822	–
2002/03	37 652	19 205	378	18 069	–

Źródło: *Rocznik statystyczny woj. kujawsko-pomorskiego*, US Bydgoszcz 2003, *Roczniki branżowe: Szkoły Wyższe i ich finanse w... (latach 1995-2003)*, GUS, Warszawa

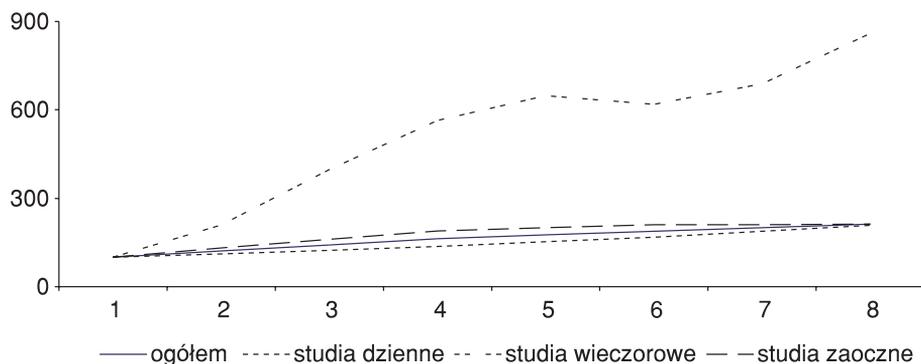
Wykres 3. Graficzne przedstawienie danych tabeli 3

ośrodkiem bydgoskim na początku i na końcu badanego okresu przewagę miały studia dzienne nad zaocznymi, rzędu 1 tys. osób. Natomiast lata z przełomu tysiącleci charakteryzowała znacząca nadwyżka studentów zaocznych, rzędu 2–4 tys. Dynamika wzrostu liczby studentów na studiach dziennych wyniosła 108,3% i była nieco niższa aniżeli na studiach zaocznych (tab. 4), która osiągnęła 113%. Obserwując krzywe dynamiki wzrostu widać odwrócenie tendencji rozwojowych obu form studiów w ostatnich badanych latach, z jednej strony spowolnienie wzrostu naboru na studia zaoczne, a z drugiej przyspieszenie na dzienne (podobna tendencja w tym zakresie wystąpiła też

Tabela 4. Dynamika wzrostu liczby studentów w Bydgoszczy w latach 1995/96–2002/03 (1995/96 = 100,0)

Lata	Ogółem	W tym studia:			
		dzienne	wieczorowe	zaoczne	eksternistyczne
1995/96	100,0	100,0	100,0	100,0	–
1996/97	121,1	110,9	209,1	131,8	–
1997/98	141,9	123,1	397,7	161,1	–
1998/99	163,0	137,0	563,6	189,1	–
1999/00	176,5	152,5	647,7	200,1	–
2000/01	188,5	167,9	618,2	211,0	–
2001/02	200,2	188,8	688,6	210,1	–
2002/03	212,2	208,3	859,1	213,0	–

Źródło: Obliczenia wykonane na podstawie tabeli 3

Wykres 4. Graficzne przedstawienie danych tabeli 4

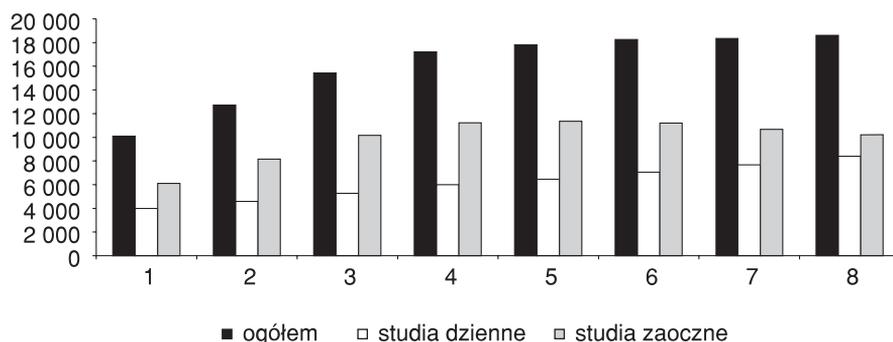
w całym województwie kujawsko-pomorskim). Natomiast utrzymuje się znaczący wzrost liczby studentów na studiach wieczorowych z 44 do 378 osób (z 0,2% udziału do 1%), co daje 7,5-krotny wzrost. Udział tego typu studiów jest jednak niewielki i nic nie wskazuje na jego szybkie powiększenie, pomimo wysokiej stopy wzrostu. Ciekawe, że uczelnie bydgoskie w ogóle nie prowadziły studiów eksternistycznych. Reasumując, dynamika wzrostu liczby studentów w Bydgoszczy w ośmiu badanych latach była znacząco wyższa aniżeli w całym województwie kujawsko-pomorskim.

W Akademii Bydgoskiej liczba kształconych studentów w latach 1995/96–2002/03 wzrosła z 10,1 tys. do 18,6 tys. osób (tab. 5). W ciągu ośmiu lat przy-

Tabela 5. Liczba studentów w Akademii Bydgoskiej w latach 1995/96–2002/03

Lata	Ogółem	W tym studia:			
		dzienne	wieczorowe	zaoczne	eksternistyczne
1995/96	10 109	4 001	–	6 108	–
1996/97	12 728	4 576	–	8 152	–
1997/98	15 434	5 270	–	10 164	–
1998/99	17 231	6 006	–	11 225	–
1999/00	17 810	6 451	–	11 359	–
2000/01	18 255	7 061	–	11 194	–
2001/02	18 348	7 676	–	10 671	–
2002/03	18 616	8 400	–	10 216	–

Źródło: *Rocznik statystyczny woj. kujawsko-pomorskiego*, US Bydgoszcz 2003, *Roczniki branżowe: Szkoły Wyższe i ich finanse w ... (latach 1995–2003)* GUS, Warszawa

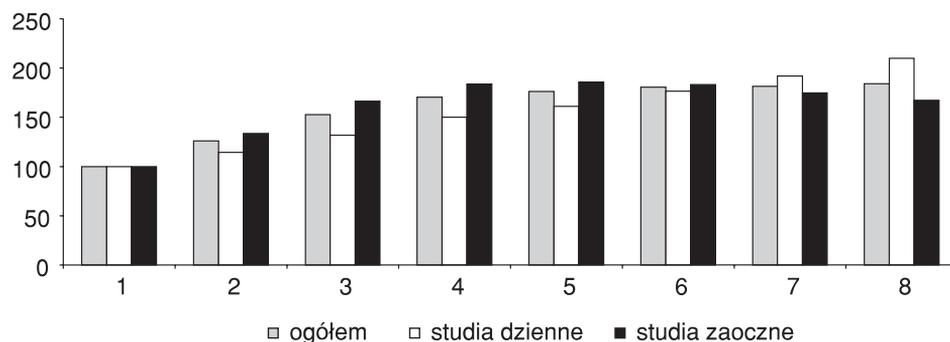
Wykres 5. Graficzne przedstawienie danych tab. 5

było zatem 8,5 tys. studentów, co dało 84,1% wzrostu (tab. 6). Był to więc wzrost wyraźnie niższy aniżeli w całym ośrodku akademickim Bydgoszczy oraz w województwie. Do 2000 roku dynamika przyrostu liczby studentów w Akademii Bydgoskiej była porównywalna, zarówno z całym ośrodkiem szkolnictwa wyższego Bydgoszczy, jak i województwa. Jednak od 2000 roku nastąpiło wyraźne spowolnienie naboru na studia. Między 2000 a 2003 rokiem wzrost liczby studentów w Akademii Bydgoskiej wyniósł zaledwie 8,1%. W zakresie studiów zaocznych nastąpił w trzech ostatnich latach badań spadek liczby studentów o 16% (tj. o około 1 tys. osób), natomiast przybyło studentów dziennych o około 33% (tj. o około 1,3 tys.

Tabela 6. Dynamika wzrostu liczby studentów w Akademii Bydgoskiej w latach 1995/96–2002/03 (1995/96 = 100,0)

Lata	Ogółem	W tym studia:			
		dienne	wieczorowe	zaoczne	eksternistyczne
1995/96	100,0	100,0	–	100,0	–
1996/97	125,9	114,4	–	133,5	–
1997/98	152,7	131,7	–	166,4	–
1998/99	170,5	150,1	–	183,8	–
1999/00	176,2	161,2	–	185,9	–
2000/01	180,6	176,5	–	183,3	–
2001/02	181,5	191,8	–	174,7	–
2002/03	184,1	209,9	–	167,3	–

Źródło: Obliczenia wykonane na podstawie tabeli 5

Wykres 6. Graficzne przedstawienie danych tab. 6

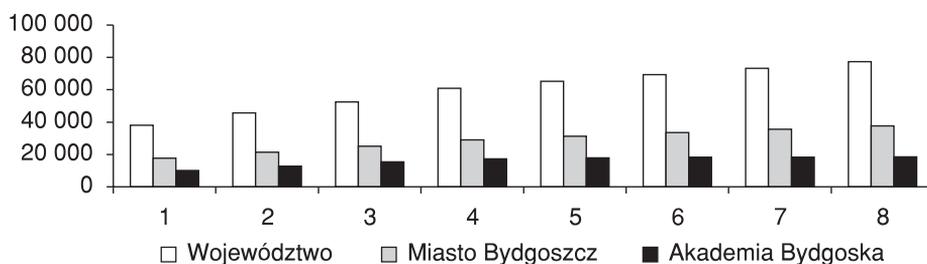
osób). Pomimo utrzymującej się po 2000 roku wyższej dynamiki wzrostu liczby studentów dziennych, nadal utrzymuje się znaczna przewaga studentów zaocznych, pomimo że zmalała ona z blisko 5 tys. w latach 1997/98–1999/00 do 1,8 tys. w 2002/03 roku. W całym okresie badań 1995/96–2002/03 dynamika wzrostu liczby studentów na studiach dziennych wyniosła 109,9% i była porównywalna w tej formie studiów z całym ośrodkiem bydgoskim, natomiast na studiach zaocznych dynamika przyrostu liczby studentów wyniosła 67,3% i była niższa o około 45% w porównaniu z całym ośrodkiem akademickim Bydgoszczy, i o 40% z całym województwem.

Omówiona sytuacja w zakresie dynamiki wzrostu liczby studentów w Akademii Bydgoskiej w latach 1995/96–2002/03 na tle całego ośrodka akademickiego w Bydgoszczy oraz w województwie kujawsko-pomorskim ma odzwierciedlenie w udziale w rynku szkolnictwa wyższego w regionie (tab. 7). O ile cały ośrodek akademicki w Bydgoszczy stopniowo zwiększał udział w rynku kształcenia na poziomie wyższym w swoim regionie z 46,6% do 48,6%, to udział Akademii Bydgoskiej w rynku zmalał w tym samym okresie z 26,5% do 24%. Dobra hossa Akademii Bydgoskiej z lat 1995/96–1997/98, kiedy jej udział w rynku edukacyjnym regionu sięgnął 29,4%, skończyła się w roku akademickim 1998/99, od kiedy następuje

Tabela 7. Udział w rynku szkolnictwa wyższego Akademii Bydgoskiej w latach 1995/96–2002/03 w województwie kujawsko-pomorskim i Bydgoszczy

Lata	Ogółem województwo		w tym:				Udział Akademii Bydgoskiej w rynku szkolnictwa wyższego Bydgoszczy w %
			Bydgoszcz		Akademia Bydgoska		
	liczba	%	liczba	%	liczba	%	
1995/96	38 077	100,0	17 744	46,6	10 109	26,5	57,0
1996/97	45 619	100,0	21 488	47,1	12 728	27,9	59,2
1997/98	52 441	100,0	25 187	48,0	15 434	29,4	61,3
1998/99	60 806	100,0	28 925	47,6	17 231	28,3	59,6
1999/00	65 206	100,0	31 317	48,0	17 810	27,3	56,9
2000/01	69 379	100,0	33 448	48,2	18 225	26,3	54,5
2001/02	73 177	100,0	35 531	48,5	18 348	25,1	51,6
2002/03	77 454	100,0	37 652	48,6	18 616	24,0	49,4

Źródło: Obliczono na podstawie tabel 1, 3 i 5

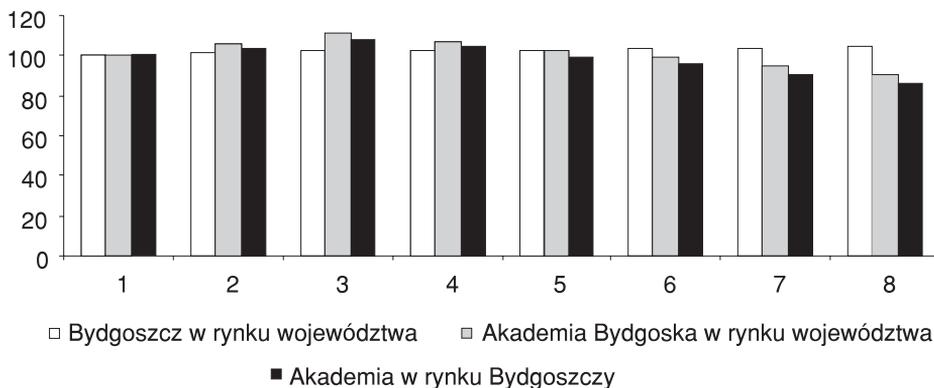
Wykres 7. Graficzne przedstawienie danych tab. 7

systematyczny spadek udziału w rynku rzędu 1% rocznie. Jeszcze gorzej przedstawia się sytuacja Akademii Bydgoskiej na rynku szkolnictwa wyższego samej Bydgoszczy, gdzie jej udział w rynku spadł z 57% do 49,4%. Regionalna pozycja rynkowa kształcenia na poziomie wyższym całego ośrodka bydgoskiego jest w ogóle trudna, bowiem dynamika wzrostu udziału w rynku wyniosła zaledwie 4,3% (tab. 8). Z kolei na tle regionu i Bydgoszczy dynamika udziału Akademii Bydgoskiej w rynku kształcenia na poziomie wyższym przedstawia się niekorzystnie, dynamika udziału w rynku regionalnym i miejskim miała po 2000 roku tendencję spadkową i zmniejszyła się w okresie 1995/96–2002/03 o 9,4%, a w rynku samej Bydgoszczy aż o 13,3%.

Tabela 8. Dynamika wzrostu udziału w rynku szkolnictwa wyższego Bydgoszczy i Akademii Bydgoskiej w województwie kujawsko-pomorskim w latach 1995/96–2002/03 (1995/96 = 100,0)

Lata	Udział Bydgoszczy w rynku województwa	Udział Akademii Bydgoskiej w rynku województwa	Udział Akademii Bydgoskiej w rynku Bydgoszczy
1995/96	100,0	100,0	100,0
1996/97	101,1	105,3	103,8
1997/98	103,0	110,9	107,5
1998/99	102,1	106,8	104,6
1999/00	103,0	103,0	99,8
2000/01	103,4	99,2	95,6
2001/02	104,1	94,7	90,5
2002/03	104,3	90,6	86,7

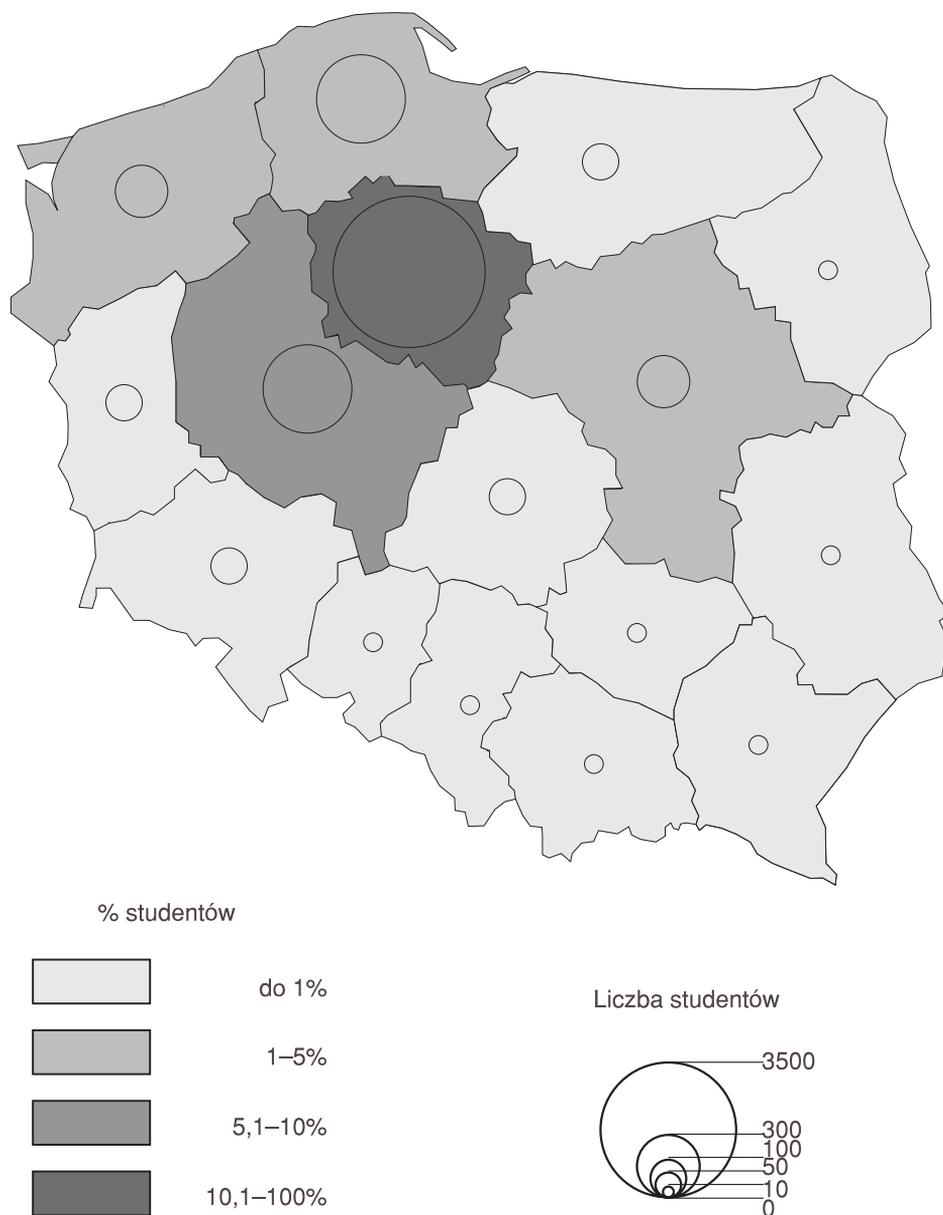
Źródło: Obliczono na podstawie tabeli 7

Wykres 8. Graficzne przedstawienie danych tab. 8

Przeprowadzony w Akademii Bydgoskiej nabór na I rok studiów w roku akademickim 2003/04 objął 4188 osób. Obszar rynkowy uczelni rozpatrywany w skali ogólnopolskiej wyraźnie ograniczał się do województwa kujawsko-pomorskiego, z którego pochodziło aż 84% ogółu przyjętych na I rok studentów. Dokumentuje to rys. 1 i wysoka wartość wskaźnika koncentracji na poziomie $h = 0,889$. Wśród osób przyjętych na I rok studiów w Akademii Bydgoskiej swoich reprezentantów miały wszystkie województwa. Jednak liczba studentów pochodzących z południowych i wschodnich województw była minimalna, oscylowała zaledwie od 2 do 23 osób, co łącznie wyniosło 46 osób, tj. 1,1% udziału. Poza województwem kujawsko-pomorskim, znaczący udział w liczbie osób studiujących w Akademii Bydgoskiej miały województwa ościenne (14% udziału), zwłaszcza wielkopolskie (5,5%) i pomorskie (4,7%), z których przybyła młodzież z obszarów bezpośrednio sąsiadujących z województwem kujawsko-pomorskim.

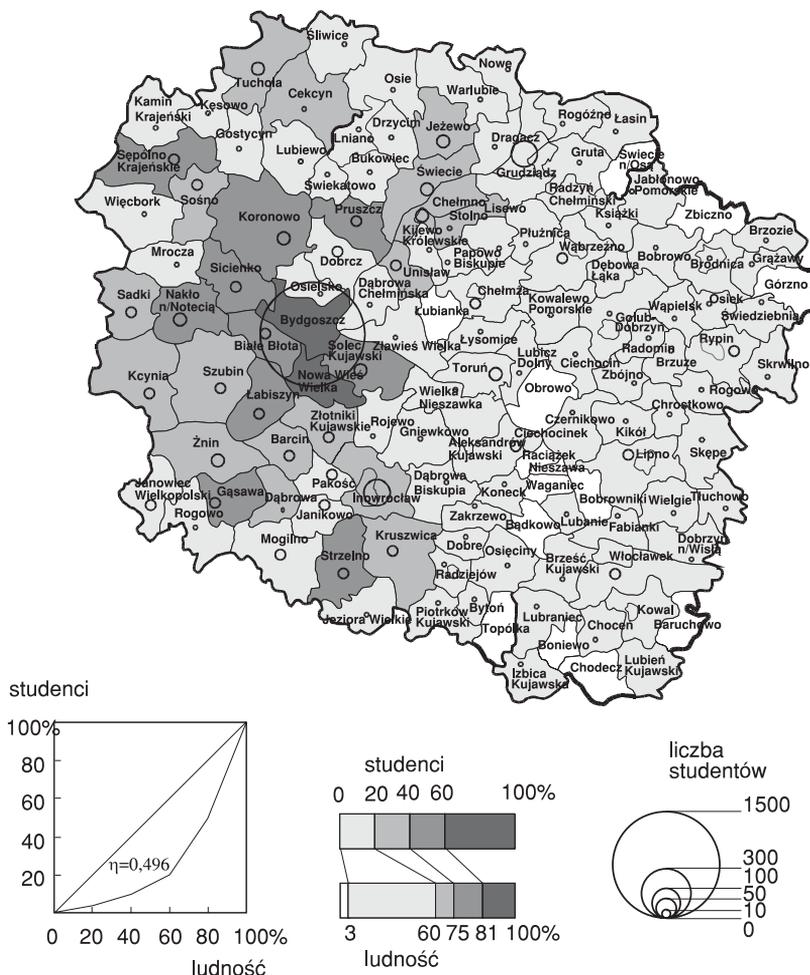
Obszar rynkowy Akademii Bydgoskiej jest nierównomiernie rozwinięty w skali samego województwa kujawsko-pomorskiego. W zasadzie ogranicza się on do jego części zachodniej. Linia Wisły jest wschodnią granicą obszaru rynkowego Akademii Bydgoskiej, poza którą nabór młodzieży na studia w Bydgoszczy jest minimalny. Pokazuje to mapa koncentracji (rys. 2). Wielkość wskaźnika koncentracji kształtowała się na średnim poziomie, $h = 0,5$, co wskazuje na dość dużą zależność naboru młodzieży na studia w Akademii Bydgoskiej od rozmieszczenia ludności w ogóle, a zwłaszcza ludności miejskiej, na obszarze województwa kujawsko-pomorskiego. Rysunek 2 przedstawia obszar rynkowy o wysokim stopniu wewnętrznej zwartości oparty na byłych granicach województwa bydgoskiego.

Rys 1. Miejsce zamieszkania młodzieży przyjętej na I rok studiów w Akademii Bydgoskiej w roku akademickim 2003/2004

Źródło: Opracowanie własne

Najważniejszą część obszaru rynkowego Akademii Bydgoskiej stanowi sama Bydgoszcz, która dostarczyła blisko 1,5 tysiąca młodzieży na I rok studiów, tj. 47,6% ich ogółu. Stosunkowo dużymi rynkami były największe miasta województwa, szczególnie Inowrocław i Grudziądz, które łącznie dostarczyły blisko 300 studentów oraz sam Toruń (około 100 studentów), co razem dało nieco ponad 10% udziału. Ważną pozycję w rynku studiów wyższych Akademii Bydgoskiej miały małe miasta i przyległe do nich gminy położone w całym zachodnim pasie województwa kujawsko-pomorskiego

Rys 2. Miejsce zamieszkania w województwie kujawsko-pomorskim młodzieży przyjątej na I rok studiów w Akademii Bydgoskiej w roku akademickim 2003/04

Źródło: Opracowanie własne

oraz gminy sąsiadujące od północy, zachodu i południa do Bydgoszczy, które do 1999 roku wchodziły w skład byłego województwa bydgoskiego.

Przeprowadzona analiza wskazuje, że po 2000 roku rosła konkurencja na rynku kształcenia na poziomie wyższym zarówno w województwie kujawsko-pomorskim, jak i w samej Bydgoszczy, a także poza regionem w ościennych ośrodkach akademickich, zwłaszcza w Poznaniu i Gdańsku oraz tradycyjnie w Warszawie. Akademia Bydgoska niezbyt dobrze sobie radziła z tą konkurencją. Informuje o tym w sposób wyraźny malejący jej udział w rynku kształcenia na poziomie akademickim Bydgoszczy i województwa. Jeżeli nie podąży się za rywalami przynajmniej w tym samym tempie, to przegrywa się konkurencję. W takiej sytuacji po 2000 roku znalazła się Akademia Bydgoska. Jej obszar rynkowy jest bardzo wyraźnie określony granicami byłego województwa bydgoskiego z dominacją Bydgoszczy. Ukierunkowany jest on na Bydgoszcz, małe i średnie miasta oraz przyległe gminy. W dużym stopniu liczba studentów studiujących w Akademii Bydgoskiej uwarunkowana jest potencjałem demograficznym oraz, wydaje się, że w nie mniejszym stopniu również tradycją i powiązaniem społeczno-gospodarczymi z Bydgoszczą.

***

Przed ukazaniem się publikacji Akademia Bydgoska uzyskała status uniwersytetu (1.09.2005), dlatego badania zostaną powtórzone w celu zorientowania się, czy zmiana statusu uczelni wpłynęła na jej atrakcyjność i pozycję rynkową na gruncie bydgoskim.